

BEHEERKADER ALGEMENE BEGRAAFPLAATSEN

DAGELIJKSE PRAKTIJK EN TOEKOMSTBEELD

2019-2040

Auteur(s) Gebiedsbeheer

Datum november 2018

Versie 1.0

Status definitief

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	1
1. Voorwoord	3
2. Inleiding	4
2.1 Aanleiding	4
2.2 Afbakening	4
2.3 Doel	4
3. Uitgangspunten en kaders	5
3.1 Wettelijk kader	5
3.1.1 Wet op de lijkbezorging	5
3.1.2 Besluit op de lijkbezorging en Inspectierichtlijn Wet op de lijkbezorging	6
3.2 Gemeentelijk kader	6
3.2.1 Beheersverordening begraafplaatsen en onderliggende uitvoeringsbesluiten	6
3.2.2 Verordening lijkbezorgingsrechten	6
3.3 Beheerplannen	6
3.3.1 Kernwaarde: Omgevingskwaliteit	7
3.3.2 Kernwaarde: Veiligheid	7
3.3.3 Kernwaarde: Bereikbaarheid en toegankelijkheid	8
4. Toekomstbeeld	9
4.1 Eisen aan grafvelden	9
4.1.1 Demografische ontwikkeling	9
4.1.2 Benodigde aantal graven en asbestemmingen	10
4.1.3 Asbestemmingen	10
4.1.4 Kindergrafvelden	11
4.1.5 Andere geloofsrichtingen	11
4.1.6 Herinrichting vrijkomende grafvelden	11
4.2 Crematorium	12
4.3 Vastgoed	12
4.4 Cultuurhistorie	12
4.4.1. Behoud van cultuurhistorie	13
4.4.2 Waardevolle grafmonumenten	13
4.4.3 Oorlogsgraven	14
4.5 Actualisatie regelgeving en beheerplannen	15
4.5.1. Regelgeving	15
4.5.2. Vereenvoudiging grafrechten	15
4.5.3. Beheerplannen	15
4.6 Overige (ontwikkelingen)	16

5	Dagelijkse praktijk (dagelijks beheer en onderhoud)	17
5.1	Uitvoeringsprogramma 'Recreatiegebieden & Begraafplaatsen 2016-2018'	17
5.2	Kwaliteit grafvelden	17
5.2.1	Cultuurtechnische kwaliteit grafvelden	17
5.2.2	Meubilair en inrichtingskwaliteit	18
5.2.3	Verharding	18
5.2.4	Groenvoorziening	18
5.3	Wijzen van begraven, asbestemming en voorzieningen	18
5.3.1	Graven en kindergraven	18
5.3.2	Urnennissen, urnengraven en strooivelden	19
5.3.3	Uniforme gedenkplaatsen	19
5.4	Dienstverlening	19
5.5	Begraafplaatsadministratie	20
5.6	Integrale uitvoering	20

Managementsamenvatting

Gemeenten zijn wettelijk verplicht om een 'algemene' gemeentelijke begraafplaats aan te wijzen, waar de mogelijkheid wordt gegeven tot begraven of asbijzetting. Gemeente Westland heeft zes algemene begraafplaatsen in beheer, gelegen in de kernen Naaldwijk, Wateringen, Monster, Maasdijk, De Lier en 's Gravenzande. De kernwaarden en kwaliteiten voor het beheer en onderhoud van deze begraafplaatsen zijn vastgelegd in het beheerplan 'recreatiegebieden & begraafplaatsen' welke in 2015 door de raad is vastgesteld.

Door de gewenste ontwikkeling en beheer is de behoefte ontstaan aan verdieping op de thema's onderhoud, kwaliteitsverbetering, capaciteit en juridische vraagstukken. Met dit beheerkader wordt een meerjaren-planning geschetst waarmee van 2019 t/m 2023 de begraafplaatsen fysiek en deels beleidsmatig worden aangepakt om de toekomstbestendigheid te kunnen garanderen. **Het doel is een uniform en toekomstbestendig beheer en gebruik van de zes algemene begraafplaatsen binnen gemeente Westland.**

Uitgangspunten

Het beheer en onderhoud valt onder wettelijke en gemeentelijke kaders. De Wet op de lijkbezorging regelt de te nemen stappen wanneer iemand komt te overlijden. De wet bevat regels die ervoor zorgen dat ordentelijk wordt omgegaan met het stoffelijk overschot van een overledene. Daarnaast bevat de wet technische voorschriften om het proces van lijkvertering of verbranding goed te laten verlopen en worden voorschriften gegeven op het gebied van milieu, verstrooiing van as en ruimingstermijnen. Aanvullend op de Wet op de lijkbezorging zijn het Besluit op de lijkbezorging en de Inspectierichtlijn Wet op de lijkbezorging van toepassing. Zij bevatten belangrijke bepalingen ten aanzien van de aanleg en uitbreiding van alle begraafplaatsen met betrekking tot de onderlinge afstanden tussen de graven en de afstand tot de gemiddelde hoogste grondwaterstand (GHG). Ook worden er eisen aan de water- en luchtdoorlatendheid gesteld.

Naast de wettelijke kaders heeft gemeente Westland een Beheersverordening begraafplaatsen en bijbehorende besluiten. Deze geven duidelijkheid over de regels die gelden op de begraafplaatsen. Daarnaast worden nadere regels gesteld die betrekking hebben op o.a. de indeling van de graven en de grafbedekking. De verordening lijkbezorgingsrechten geeft met bijbehorende tarieventabel de grondslag voor het heffen van lijkbezorgingsrechten.

In het beheerplan staan de kernwaarden beschreven waarbinnen het beheer en onderhoud van de algemene begraafplaatsen worden uitgevoerd, namelijk:

- Omgevingskwaliteit
- Veiligheid
- Bereikbaarheid en toegankelijkheid

Toekomstbeeld

Maatregelen die in de dagelijkse praktijk worden genomen, werken door in de toekomst. Het toekomstbeeld wordt daarnaast gekleurd door ontwikkelingen zoals deze zich op het vakgebied, maar ook op andere vlakken, voordoen:

- Grafvelden; demografische ontwikkeling, benodigde aantal graven en asbestemmingen, kindergrafvelden, andere geloofsrichtingen, herinrichting vrijgekomen grafvelden;
- Crematorium;
- Vastgoed op de begraafplaatsen;
- Cultuurhistorie;

- Actualiseren van regelgeving;
- Overige ontwikkelingen.

Dagelijkse praktijk

Door de wettelijke en gemeentelijke kaders af te zetten tegen de toekomstige ontwikkelingen ontstaat een opgave voor de komende jaren. Deze opgave wordt integraal op alle begraafplaatsen 'gelegd' waardoor, afhankelijk van het huidige beheer- en voorzieningenniveau, een specifieke opgave per begraafplaats ontstaat. De verschillende ontwikkelingen bestaan uit:

- Dagelijks beheer en onderhoud: *De kwaliteit van het onderhoud wordt vanaf 2016 gemeten aan de hand van de vastgestelde beeldkwaliteit van de CROW. Het onderhoud dient te voldoen aan de gestelde kwaliteitsniveaus in het beheerplan.*
- Kwaliteit grafvelden: *Naast het fysieke onderhoudsniveau is er nog een ruimtelijke kwaliteit van de grafvelden. Graven moeten individueel voldoende vrije ruimte hebben. Daarnaast geven bepaalde stukken van de begraafplaatsen aanleiding tot onderzoek door groeiproblemen van het groen en hoge grondwaterstanden.*
- Meubilair en inrichtingskwaliteit: *Interne bewegwijzering en plattegronden zijn nog niet op alle begraafplaatsen aanwezig. Daarnaast is er aandacht voor het aanwezige meubilair, banken, afvalbakken en voldoende faciliteiten om de fiets te parkeren.*
- Verharding: *Binnen gemeente Westland is het gebruik van chemische middelen tegen onkruidbestrijding in 2015 stopgezet. De huidige verharding is verouderd en moeilijk te beheren. Daarnaast zijn de paden door de veroudering moeilijk beloopbaar voor minder validen. Bij herinrichting wordt daarom gekozen voor verharding passend bij de begraafplaats, goed begaanbaar en onderhoudsvriendelijk.*
- Groenvoorziening: *De begraafplaatsen hebben een grote diversiteit aan vegetatie en geven daarmee de begraafplaats een bepaalde unieke sfeer. Dit karakter per begraafplaats blijft behouden en vindt zijn uniformiteit in het kwaliteitsniveau die geldt voor alle begraafplaatsen.*
- Wijze van begraven, asbestemming en voorzieningen: *Op elke begraafplaats wordt de mogelijkheid geboden om van het aanbod aan voorzieningen voor de wijze van begraven gebruik te maken.*
- Dienstverlening: *De dienstverlening is conform het beheerplan en is te verdelen in drie onderdelen. Ten eerste het fysieke gezicht van de begraafplaatsen in de vorm van de beheerder. Ten tweede het achterliggende administratieve proces van de begraafplaatsadministratie, waar vanuit de rechthebbenden worden aangeschreven. Tot slot de beleving van de begraafplaatsen, op het niveau van het onderhoud en inrichting van de begraafplaatsen.*
- Begraafplaatsadministratie: *De begraafplaatsadministratie is ingericht volgens de landelijke richtlijnen en bevat informatie over de bestaande graven. De administratie is op orde en heeft een standvastig aanschrijfbeleid. Hierdoor ontstaat een actief ruimbeleid.*
- Waardevolle grafmonumenten: *Op elke begraafplaats bevinden zich grafmonumenten, die de kenmerken van een bepaalde periode vertegenwoordigen. Geen van de aanwezige grafbedekkingen zijn aangewezen als elementen van cultuurhistorische waarde. De toetsing van graven en grafmonumenten aan de criteria blijft arbitrair maar kan met een goed onderbouwde argumentatie zo objectief als mogelijk uitgevoerd worden. De verdere uitwerking van de criteria zal worden vastgelegd in nadere regels voor het behoud van waardevolle grafmonumenten. Daaruit volgt een definitieve 'Lijst van graven met een historische betekenis of grafbedekking met een opvallende kwaliteit'.*

In de periode van 2019 t/m 2023 worden de opgaven uitgevoerd.

1. Voorwoord

Dit beheerkader algemene begraafplaatsen “dagelijkse praktijk en toekomstbeeld 2019-2040” is een uitwerking van het Beheerplan ‘Recreatiegebieden & Begraafplaatsen 2015-2018’ en haar opvolgers voor de periode na 2018. Er wordt een doorkijk gegeven naar de toekomst en de bijbehorende ontwikkelingen en er wordt beschreven hoe er invulling wordt gegeven aan de kaders en activiteiten die staan beschreven in het Beheerplan en het daaropvolgende. Het beheerkader algemene begraafplaatsen is in samenwerking met de raads werkgroep ruimte opgesteld.

Allereerst wordt de reikwijdte van dit beheerkader beschreven in hoofdstuk 2. In hoofdstuk 3 worden de wettelijke- en gemeentelijke kaders en uitgangspunten beschreven. In hoofdstuk 4 wordt het toekomstbeeld beschreven waarna in hoofdstuk 5 de verschillende hoofdstukken worden gekoppeld in de dagelijkse praktijk op de begraafplaatsen met een doorkijk naar de te verwachten maatregelen in de komende jaren.

2. Inleiding

2.1 Aanleiding

Het beheerkader algemene begraafplaatsen “dagelijkse praktijk en toekomstbeeld 2019 - 2040”, beschrijft op welke wijze invulling wordt gegeven aan de waarden en activiteiten die staan beschreven in het Beheerplan ‘Recreatiegebieden & Begraafplaatsen 2015-2018’ en is dus meer een uitwerking van het beheerplan. De kernwaarden worden vertaald naar maatregelen voor de korte en lange termijn voor de gemeentelijke begraafplaatsen.

2.2 Afbakening

Er wordt wettelijk onderscheid gemaakt tussen algemene en bijzondere begraafplaatsen. Begraafplaatsen die in beheer zijn bij gemeentes vallen onder de noemer van algemene begraafplaatsen. Bijzondere begraafplaatsen zijn in beheer bij kerkgenootschappen, particuliere stichtingen of ondernemers.

Gemeenten zijn wettelijk verplicht om een ‘algemene’ gemeentelijke begraafplaats aan te wijzen, waar de mogelijkheid wordt gegeven tot begraven of asbijzetting.

In de gemeente Westland zijn zes algemene begraafplaatsen:

's Gravenzande	-	Naaldwijkseweg 101a
Wateringen	-	Julianastraat 17a
Naaldwijk	-	Zandhaver 2
De Lier	-	Burgemeester Crezeelaan 28
Maasdijk	-	Kerkhoflaan 2
Monster	-	Molenstraat 141e

2.3 Doel

Het beheerkader algemene begraafplaatsen bevat de uitgangspunten voor (her)inrichting, beheer, onderhoud en gebruik van de gemeentelijke begraafplaatsen. Het vormt een uitwerking op het beleid en bestaande gemeentelijke regelgeving. Hierbij wordt gekeken naar het toekomstbeeld, de dagelijkse praktijk en de wijze waarop dit op elkaar kan worden afgestemd. Het doel is een uniform en toekomstbestendig beheer en gebruik van de zes algemene begraafplaatsen binnen gemeente Westland.

3. Uitgangspunten en kaders

3.1 Wettelijk kader

3.1.1 *Wet op de lijkbezorging*

De Wet op de lijkbezorging regelt de te nemen stappen als iemand komt te overlijden. De wet bevat regels die ervoor zorgen dat ordentelijk wordt omgegaan met het stoffelijk overschot van een overledene. Daarnaast bevat de wet technische voorschriften om het proces van lijkvertering of verbranding goed te laten verlopen en worden voorschriften gegeven op het gebied van milieu, verstrooiing van as en ruimingstermijnen.

De burgemeester heeft de wettelijke taak om zorg te dragen voor de uitvaart van onbekenden of inwoners zonder voldoende financiële middelen. De gemeente ziet erop toe dat de wettelijke grafrust van 10 jaar wordt gehandhaafd. Dit geldt voor eigen begraafplaatsen als de bijzondere begraafplaatsen van kerkgenootschappen en particuliere bedrijven. Vóór die tijd zal niet worden meegewerkt aan een opgraving met uitzondering van opgraving op last van een gerechtelijke opdracht.

Graven van onbepaalde tijd

De Wet op de lijkbezorging geeft aan dat graven zonder rechthebbenden vervallen aan de beheerder van de begraafplaats. Strikt formeel betekent dit, dat deze grafrechten vervallen en deze graven kunnen worden geruimd, waardoor ruimte vrijkomt voor herinrichting van deze grafvelden. Hoewel dit wettelijk is toegestaan, ligt het opheffen gevoelig. Het gevolg is echter, dat deze oude grafvelden een desolate indruk maken, hetgeen niet bijdraagt aan de gewenste kwaliteit van verzorging. Zonder rechthebbende is de beheerder van de begraafplaats, dus de gemeente in dit geval, verplicht de grafmonumenten in goede staat te onderhouden.

Gezien de financiële en onderhoudsmatige inspanningen heeft de wetgever het mogelijk gemaakt om graven zonder rechthebbenden op te heffen. In het kader van kostendekkendheid moeten deze kosten worden doorberekend aan de huidige rechthebbenden, hetgeen door de wetgever als irreëel wordt gezien. Bij deze overweging heeft meegespeeld, dat de betalingen bij aanvang van deze grafrechten niet zijn berekend op eeuwigdurendheid. Bij het ontstaan van de eerste algemene begraafplaatsen rond 1780-1790 was de insteek dat de benodigde grafrust werd gegarandeerd om volledige lijkvertering mogelijk te maken. Door ruimtegebrek in de hoven rond en in de kerk in het verleden was daar niet altijd sprake van. In de huidige wet- en regelgeving zijn termijnen vastgelegd en is de garantie van destijds niet meer noodzakelijk.

Zoeken naar rechthebbenden

In de wet is vastgelegd, dat de rechthebbende moet zorgen dat de adresgegevens bekend zijn bij de beheerder van de begraafplaats. Hoewel de gemeente via het gebruik van een BSN kan zoeken in de gegevens van de Burgerlijke Stand, is dit niet toegestaan voor de beheerder van een begraafplaats. Wij houden ons aan de privacywetgeving en maken daarom geen gebruik van de interne mogelijkheid om via BSN of familierelaties te zoeken naar de rechthebbende of naaste verwant.

Formeel hoeft alleen een zoekbordje geplaatst te worden, wanneer het vermoeden bestaat dat de rechthebbende nog in leven is. Dit bordje (logo, datum plaatsing, grafnummer, evt. overledenen) dient minimaal één jaar bij een graf te worden geplaatst. Heeft zich niemand gemeld binnen het jaar, dan vervallen de grafrechten aan de beheerder.

Wanneer een rechthebbende gezien zijn geboortedatum duidelijk overleden zal zijn en (binnen een termijn van zes maanden) zich geen nieuwe rechthebbende heeft gemeld, vervallen de graven eveneens aan de gemeente. Dit feit zal zich met name voordoen bij de graven voor onbepaalde tijd. Echter, de inwoner van de gemeente rekent er in de meeste gevallen op, dat de gemeente nog gaat zoeken naar een nabestaande. Om die reden zal ook bij de graven, waarvan duidelijk is dat de rechthebbende is overleden vooralsnog een 'zoekbordje' worden geplaatst.

3.1.2 *Besluit op de lijkbezorging en Inspectierichtlijn Wet op de lijkbezorging*

Aanvullend op de Wet op de lijkbezorging zijn het Besluit op de lijkbezorging en de Inspectierichtlijn Wet op de lijkbezorging van toepassing.

Zij bevatten belangrijke bepalingen ten aanzien van de aanleg en uitbreiding van alle begraafplaatsen met betrekking tot de onderlinge afstanden tussen de graven en de afstand tot de gemiddelde hoogste grondwaterstand (GHG). Ook worden er eisen aan de water- en luchtdoorlatendheid gesteld.

3.2 Gemeentelijk kader

3.2.1 *Beheersverordening begraafplaatsen en onderliggende uitvoeringsbesluiten*

Dit geeft duidelijkheid aan de inwoners welke regels gelden op de begraafplaatsen. Bij het opstellen van de huidige Beheersverordening is aangesloten bij het landelijk gehanteerde VNG-model.

Onder de Beheersverordening hangen daarnaast het Uitvoeringsbesluit voor de grafbedekking en het Uitvoeringsbesluit graven, asbezorging en gedenkplaatsen. In deze besluiten zijn door het college nadere regels vastgesteld die betrekking hebben op de indeling van de graven, het aantal overledenen in de graven, afmetingen van de graven etc.. Hierin wordt de verantwoordelijkheid voor de grafbedekking bij de aanvrager van de vergunning gelegd.

3.2.2 *Verordening lijkbezorgingsrechten*

De verordening lijkbezorgingsrechten geeft met bijbehorende tarieventabel de grondslag voor het heffen van lijkbezorgingsrechten. Uitgangspunt is (op termijn) een kostendekkende exploitatie. Dit is een vereiste vanuit het rijk. Naast algemene begraafplaatsen zijn er bijzondere begraafplaatsen. Enerzijds zijn dit kerkelijke begraafplaatsen, die hoofdzakelijk op vrijwilligers draaien. Anderzijds zijn er in Nederland ook begraafplaatsen die geëxploiteerd worden door commerciële partijen. Deze begraafplaatsen mogen geen negatieve concurrentie ondervinden van algemene begraafplaatsen, die de mogelijkheid hebben hun tarieven door bijdragen vanuit de Algemene Middelen lager te houden dan voor kostendekkendheid noodzakelijk is.

3.3 Beheerplannen

In het beheerplan 'Recreatiegebieden & Begraafplaatsen 2015-2018' zoals vastgesteld op 13 oktober 2015 (hierna: beheerplan), staan de kernwaarden beschreven waarbinnen het beheer en onderhoud van de algemene begraafplaatsen wordt uitgevoerd. Deze kernwaarden hebben betrekking op de omgevingskwaliteit, de bereikbaarheid en de veiligheid van de begraafplaatsen.

Elke begraafplaats heeft specifieke kenmerken qua ontwerp en inrichting, waardoor de uitstraling, sfeer en identiteit per begraafplaats verschilt. Uitgangspunt is dat elke begraafplaats beschikt over dezelfde voorzieningen (voor zover mogelijk) en keuzemogelijkheden voor begraving of asbezorging.

Op vijf van de zes begraafplaatsen is een aula aanwezig die door de gemeente, stichting of ondernemer wordt geëxploiteerd. Op de begraafplaats in Wateringen is nooit een aula aanwezig geweest.

3.3.1 Kernwaarde: Omgevingskwaliteit

De omgevingskwaliteit voorziet in:

- *Borgen representatieve en goed verzorgde begraafplaatsen*
De gemeente realiseert de bijzondere functie van de begraafplaatsen door de inrichting en het beheer hiervan. Deze plekken zijn rustig en groen. Het begraven en herdenken staat hier centraal.
- *Behoud van karakteristieke plekken en voorzieningen*
Bij het beheer van de begraafplaatsen worden (historisch) waardevolle grafbedekkingen en andere voorzieningen behouden en beschermd.

Het borgen van goed verzorgde begraafplaatsen vereist onderhoud aan paden, groen en de graven zelf. Het onderhoud wordt op uniform beeld verricht en is vastgesteld op een 'Goede beheerkwaliteit' wat overeenkomt met niveau A van de CROW-catalogus.

Gedenktekens en grafbeplanting dienen onderhouden te worden door de nabestaanden. De beheerder van de begraafplaats controleert hierop en zorgt, indien noodzakelijk, dat de nabestaanden worden aangeschreven bij achterstallig onderhoud.

Zoveel als mogelijk wordt (geluids)overlast door de uitvoering van de werkzaamheden vermeden.

Ten aanzien van funerair erfgoed¹ en karakteristieke plekken/ voorzieningen worden verantwoorde maatregelen genomen die bijdragen aan de instandhouding ervan. De verantwoordelijkheid voor deze historische of karakteristieke plekken berust bij cluster Ruimte.

3.3.2 Kernwaarde: Veiligheid

- *Borgen veiligheid*
Bewoners van het Westland moeten erop kunnen vertrouwen dat hun dierbaren in een veilige omgeving begraven worden. Daarom is het van belang dat vernielingen en oneigenlijk gebruik hier voorkomen worden. Bij het beheer en onderhoud van de begraafplaatsen krijgt veiligheid dan ook de noodzakelijke aandacht.

Tegelijkertijd dienen begraafplaatsen geborgenheid te bieden voor de rouwende bezoeker. Dit kan op gespannen voet staan met de sociale veiligheidsbeleving: beplanting heeft een afschermende functie om de grafvelden voldoende privacy te bieden. Tegelijkertijd is duidelijk, dat zich op de begraafplaatsen geen problemen voordoen met betrekking tot de veiligheid. Dit komt deels ook door de regelgeving: tussen zonsondergang en zonsopkomst mag de begraafplaats niet worden betreden.

In Nederland en ook in het Westland is zelden sprake van vandalisme: er heerst een groot respect bij de inwoners met betrekking tot de rust op de begraafplaats. Vandalen kunnen via het Wetboek van Strafrecht worden aangepakt en aansprakelijk worden gesteld voor de toegebrachte schade. In de gemeentelijke regelgeving hoeven hieromtrent geen aanvullende regels te worden gesteld. In geval van vernieling en diefstal vindt nauwe samenwerking plaats tussen boa's, beheerders,

¹ Erfgoed op begraafplaatsen van historische waarden.

wijkagenten en buurtpreventen (veelal in de leefbaarheidskringen). Ook de Algemene Plaatselijke Verordening Westland 2016 (hierna: APV) stelt regels in het belang van de openbare orde en veiligheid.

3.3.3 Kernwaarde: Bereikbaarheid en toegankelijkheid

Naast de omgevingskwaliteit en de veiligheid is ook de bereikbaarheid van de begraafplaatsen en de toegankelijkheid op de begraafplaatsen van belang.

- **Bereikbaarheid**
Knelpunten op het gebied van parkeergelegenheid en de infrastructuur beperken de bereikbaarheid van de begraafplaatsen.

De meeste begraafplaatsen hebben direct bij of op de begraafplaats voldoende parkeerplaatsen. De begraafplaatsen in Maasdijk en Wateringen hebben geen parkeergelegenheid op de begraafplaats en door de situering in de woonwijk kan bij een uitvaart overlast voor de omwonenden ontstaan. Begraafnissen vinden doorgaans plaats op tijdstippen, dat veel bewoners met de auto elders zijn. Alleen op zaterdagen kan dit tot tijdelijke overlast leiden. In het algemeen kan worden gesteld, dat deze 'overlast' uit respect voor de overledene niet tot klachten vanuit de omwonenden leidt. Ook al oogt de beschikbare parkeercapaciteit krap, er zijn geen aanpassingen nodig in de openbare ruimte om het aantal parkeerplaatsen uit te breiden.

Het Westland is een grote gemeente met veel verkeersbewegingen (o.a. de internationale bloemenveiling), waardoor de infrastructuur met name tijdens de spitsuren onder druk staat. De uitvaartplechtheden vinden voornamelijk buiten de spitsuren plaats, waardoor het risico om in een verkeersopstopping te belanden relatief gering is. De niet wettelijk verankerde, maar wel uit fatsoen algemeen gerespecteerde werkwijze om auto's behorende bij een rouwstoet voorrang te verlenen, voorkomt dat de stoet onderbroken wordt.

- **Toegankelijkheid**
De toegankelijkheid van de begraafplaatsen wordt bevorderd door goede en aantrekkelijke wandelroutes op en rondom deze locaties. De begraafplaatsen worden ontsloten door fietspaden.

4 Toekomstbeeld

Maatregelen zoals deze in de dagelijkse praktijk worden genomen, werken door in de toekomst. Het toekomstbeeld wordt daarnaast gekleurd door ontwikkelingen zoals deze zich op het vakgebied, maar ook op andere vlakken voordoen. Deze waarden, elementen en ontwikkelingen tezamen worden meegenomen in het beheerkader.

Het toekomstbeeld wordt hierna aan de hand van de volgende kernvragen nader uitgewerkt, namelijk de demografische ontwikkeling en mogelijke ontwikkelingen in begrafenisrituelen.

4.1 Eisen aan grafvelden

Om een duidelijk beeld te kunnen schetsen over de benodigde capaciteit aan graven is het noodzakelijk te weten hoeveel mensen er jaarlijks in de gemeente Westland overlijden, hoe de leeftijdsopbouw in de gemeente is en welk percentage van de overledenen kiest voor een begraafing of bijzetting van de as op één van de algemene begraafplaatsen. De gemeente Westland heeft zes algemene begraafplaatsen. Niet elke kern heeft een algemene begraafplaats. In sommige kernen zijn ook kerkelijke begraafplaatsen aanwezig.

4.1.1 Demografische ontwikkeling

Onderstaande tabel laat het aantal overlijdens zien van de afgelopen 11 jaar.

In 2007 en 2017 zijn de gegevens van een half jaar meegenomen voor een overzicht van exact tien jaar. Voor het gemiddelde van de afgelopen jaren zijn 2007 en 2017 buiten beschouwing gelaten. Dit betekent, dat het gemiddelde aantal overlijdens in de gemeente 728 bedraagt, oftewel 6,9 overlijdens per 1000 inwoners. In Nederland ligt het momenteel gemiddeld op ca. 8,4 sterfgevallen per 1000 inwoners. Landelijk wordt uitgegaan van een stijging van de sterftecijfers tot ongeveer 2050 naar 11,0 sterfgevallen per 1000 inwoners. Per april 2017 heeft de gemeente Westland ruim 105.000 inwoners. Dit betekent dat zelfs bij gelijkblijvend aantal inwoners het gemiddeld aantal overlijdens per jaar zal stijgen van gemiddeld 728 inwoners in 2017 naar 1165 inwoners in 2050. Dit is een toename van 60%. Dit heeft uiteraard gevolgen voor de benodigde capaciteit in de komende jaren.

Aant: Kolom	labe											
Rij	's-Gravenzande	De Lie	Honselersdijk	Kwintshe	Maasdijk	Monste	Naaldwijk	Poeldijk	Ter Heijde	Wateringse	(Eind	tota
2007	79	38	16	11	16	55	77	41	8	49	390	
2008	130	69	34	20	23	92	156	62	10	77	673	
2009	156	74	31	17	18	108	155	52	15	86	712	
2010	149	59	32	20	16	81	144	66	14	105	686	
2011	149	66	35	23	19	99	148	56	8	109	712	
2012	133	65	44	15	22	90	160	46	14	111	700	
2013	170	71	43	23	28	100	168	59	7	129	798	
2014	152	71	35	26	23	85	146	58	9	101	706	
2015	154	77	45	18	29	100	175	76	4	119	797	
2016	153	86	37	22	26	110	154	63	7	114	772	
2017	93	41	22	14	16	60	89	27	2	55	419	
(leeg)												
Eindt	1518	717	374	209	236	980	1572	606	98	1055	7365	

Bron: gemeentelijke administratie

Belangrijker is echter hoe de cijfers uitvallen voor die kernen van de gemeente die een algemene begraafplaats hebben. Toegespitst op deze zes kernen hebben de afgelopen 5 jaren 395 uitvaarten (begravenissen en urnbijzettingen) op de algemene begraafplaatsen plaatsgevonden. Dit betekent, dat ca. 64% van de overledenen uit deze kernen kiest voor een plek op de algemene begraafplaatsen in hun eigen kern. Dit cijfer geeft het daadwerkelijk gebruik en belang van de

algemene begraafplaatsen aan. Bewoners kiezen bij voorkeur voor begraving op de begraafplaats in de eigen kern. Dit betekent dat de inwoners van de kernen met een bijzondere begraafplaats (Honselersdijk, Kwintsheul, Poeldijk en Ter Heijde) kiezen voor een bijzetting op deze begraafplaatsen en niet op de algemene begraafplaatsen in de andere kernen.

Ten onrechte wordt het belang van de algemene begraafplaatsen gerelateerd aan het aantal bijzettingen ten opzichte van het totaal aantal overledenen in de gemeente. Daarbij wordt voorbij gegaan aan het feit, dat bewoners kiezen voor de eigen kern. Grofweg zullen de overledenen uit deze 4 kernen met een eigen kerkelijke begraafplaats zelden kiezen voor een bijzetting op één van de algemene begraafplaatsen in een andere kern. Dit vertekent het beeld, wanneer het aantal bijzettingen uitsluitend wordt gerelateerd aan het totaal overledenen. Dan komt het gemiddelde cijfer uit op 50%. In de praktijk is het daadwerkelijk gebruik van 64% echter gerelateerd aan de kern, het aantal overleden inwoners per kern en het feit of die kern een algemene begraafplaats heeft.

De gemeente Westland is nog steeds een groeigemeente, niet alleen ten opzichte van het daadwerkelijke aantal inwoners, maar ook ten opzichte van het gemiddelde van Nederland. Tegelijkertijd is de landelijke prognose, dat de totale bevolking van Nederland na 2050 niet meer toeneemt, maar iets zal dalen.

Uit 'Feiten en cijfers gemeente Westland 2016' komt naar voren, dat het percentage per leeftijdscategorie iets verschilt van het landelijke gemiddelde. Het feit, dat de groep 20 – 64 jarigen iets lager ligt dan het landelijke gemiddelde, betekent, dat de top van het sterftcijfer per 1000 inwoners in het Westland ook iets later valt dan in 2050.

Leeftijdscategorie	Gemeente Westland	Nederland
0 - 19 jarigen	23 %	22,3 %
20 - 64 jarigen	58,4 %	59,2 %
65+	18,6 %	18,5 %

4.1.2 Benodigde aantal graven en asbestemmingen

De bovenstaande feiten dat de gemeente Westland nog steeds een groeiend aantal inwoners heeft en een relatief jonge bevolking, die voor gemiddeld 50% kiezen voor een bijzetting (graf of urn) op de algemene begraafplaatsen, leidt tot de conclusie dat de behoefte aan graven en asbestemmingen zal leiden van 395 uitvaarten op een algemene begraafplaats per jaar naar 632 uitvaarten rond 2050.

Op dit moment heeft geen enkele begraafplaats voldoende vrije graven om deze uitbreiding op te vangen. De controle van de begraafplaatsadministratie bevestigt, dat op elke begraafplaats voldoende graven beschikbaar komen, als een eenduidige ruimbeleid wordt ingevoerd. De wet geeft daar voldoende handvatten voor. Graven zonder rechthebbenden mogen worden geruimd zoals in paragraaf 3.1.1 is uitgelegd.

4.1.3 Asbestemmingen

Gemiddeld is het percentage wat kiest voor een crematie in Nederland rond de 50-60%. Door de geloofsovertuiging van sommige kernen met een algemene begraafplaats ligt het gemiddelde hier lager. Aangezien de inwoners in het algemeen kiezen voor een uitvaartplechtigheid (begraving en urnbijzetting) op de begraafplaats in de eigen kern, kan op basis van de 395 jaarlijkse uitvaarten

op de algemene begraafplaatsen uit die kernen voorzichtig worden geconcludeerd, dat slechts 36% kiest voor crematie, waarbij de as niet in de vorm van een urn terug komt naar de algemene begraafplaatsen. De huidige grafvelden voor urnengraven en urnenmuren zijn gedateerd en letterlijk vol, waardoor het gebruik van deze voorzieningen terugloopt. Door het verbeteren van de mogelijkheden in een urnenmuur of urnengraf zullen nabestaanden eerder kiezen om na de crematie de as terug te brengen naar de woonkern. Dit biedt kansen op een betere exploitatie van de begraafplaatsen.

Alleen Naaldwijk als grootste kern heeft volwaardige urnenmuren en urnengraven. Bij de herinrichting van de begraafplaatsen zullen elders volwaardige grafvelden worden gerealiseerd voor die inwoners, die kiezen voor een crematie. Ook worden de urnenmuren uitgebreid.

4.1.4 Kindergrafvelden

De huidige tendens is, dat kindergraven bij elkaar worden gesitueerd in een mooie, bloemrijke omgeving. Inmiddels zijn op de meeste van onze begraafplaatsen herdenkingsplekken voor doodgeboren kinderen aangebracht. De laatste herdenkingsplekken volgen in de komende jaren. Bij het herinrichten van de begraafplaatsen zal specifiek aandacht worden geschonken aan één respectvolle plek voor kindergraven, waarbij de huidige werkwijze om kindergraven te plaatsen waar ruimte is, wordt doorbroken. Aan een kindergrafveld zijn specifieke wensen qua maatvoering en inrichting verbonden.

4.1.5 Andere geloofsrichtingen

Aandachtspunten bij andere geloofsrichtingen spitsen zich met name toe op moslims en Joden, vanwege hun wens een 'eeuwige' rustplaats'.

Tot op heden (2018) worden overleden moslims grotendeels terug gevlogen naar hun land van herkomst. Voor degenen, die wel in Nederland worden begraven, kiest een zeer groot gedeelte voor de Islamitische begraafplaatsen, bijvoorbeeld in Almere. Verwacht wordt dat de derde en vierde generatie zodanig geïntegreerd zullen zijn, dat zij kiezen voor een begraafplaats in hun woonplaats. Er is geen voorspelling te maken of deze derde/vierde generatie de huidige eisen aan islamitisch begraven zullen handhaven.

Per islamitische stroming zijn er verschillen in de procedure, maar allen willen zodanig worden bijgezet, dat zij (over hun rechterschouder) naar Mekka kunnen kijken.

Op elke begraafplaats zijn grafvelden aanwezig waarin dit zonder problemen kan worden gerealiseerd. Bij de herinrichting kunnen de daarvoor geschikte zonder meer worden aangewezen (met een volgorde van begraven, zoals die ook voor de overige graven wordt gehanteerd).

Joodse mensen kiezen in de meeste gevallen voor een bijzetting op één van de bestaande Joodse begraafplaatsen in Nederland. Bij keuze voor een algemene begraafplaats wegen de religieuze wensen in het algemeen minder zwaar.

Voor deze beide groepen geldt, dat zij elke overledene bij voorkeur een apart graf (ééndiep) geven met een eeuwigdurend grafrecht. In onze huidige wetgeving is dit niet mogelijk, wel kan een graf door de rechthebbende steeds opnieuw worden verlengd, waardoor de graven in principe oneindig kunnen blijven liggen.

Overigens zijn er ook in Nederland geloofsrichtingen, die een eeuwigdurende grafrust wensen.

4.1.6 Herinrichting vrijkomende grafvelden

Door afstandsverklaringen komen zowel algemene graven als particuliere graven beschikbaar. Ook graven zonder rechthebbenden vallen conform de Wet op de lijkbezorging terug aan de gemeente. Sommige oude grafvelden zijn qua maatvoering te krap naar de huidige normen. Daar

is een herinrichting op zijn plaats. Op elke begraafplaats, met uitzondering van Wateringen, zijn ook grafvelden, waar voldoende ruimte is voor het hergebruik met de grotere, nieuwe grafmaten. Tegenwoordig is het gebruikelijk om tussen elke grafsteen een looppad van 30 cm aan te houden, zodat rechthebbenden hun grafsteen kunnen onderhouden zonder op het graf van een ander te hoeven staan.

Ook kindergraven, urnengrafvelden met urnenmuren/zuilen, grafvelden voor andere geloofsrichtingen zullen specifiek worden meegenomen bij de herinrichtingen.

4.2 Crematorium

In de nota van 2 april 2013 heeft het bestuur - in principe - ingestemd met de voorwaarden voor de vestiging van een crematorium in de gemeente Westland als bedoeld in de Wet op de lijkbezorging. Dit crematorium zal niet door de gemeente worden opgericht of worden geëxploiteerd. Daarbij dient in acht te worden genomen dat de crematoria in de regio voornamelijk voorzien in de behoefte van de Westlanders om te worden gecremeerd. Een verzoek van een exploitant om binnen de gemeentegrenzen een crematorium (zonder mogelijkheid om ter plaatse as te verstrooien of urnen bij te zetten in graven of muren) te mogen realiseren zal conform alle gebruikelijke procedures bij initiatieven vanuit het bedrijfsleven in behandeling worden genomen.

4.3 Vastgoed

Gestreefd wordt naar een uniforme uitstraling en gebruik voor de op de begraafplaatsen aanwezige gebouwen. Vastgoed laat zich onderscheiden in een plek voor de beheerder en opslagruimte voor het materiaal voor de begraafplechtigheden. Deze ruimtes zijn niet voor publiek toegankelijk. Daarnaast zijn op de begraafplaatsen De Lier, 's Gravenzande en Monster gemeentelijke aula's aanwezig. In Maasdijk wordt de gemeentelijke aula beheerd door een stichting. De aula op begraafplaats Naaldwijk is geen gemeentelijke aula. Deze wordt beheerd en geëxploiteerd door een ondernemer. In Wateringen is geen aula aanwezig.

De gemeentelijke aula's worden gemiddeld gesproken goed gebruikt na een uitvaartplechtigheid. De afgelopen 10 jaar overleden er gemiddeld 728 personen per jaar. De kernen Naaldwijk en Wateringen nemen ruim 60 % van de overledenen voor hun rekening, waar geen gemeentelijke aula aanwezig is. Gemiddeld vindt er 158 keer per jaar een uitvaart plaats op de algemene begraafplaatsen met een gemeentelijke aula. Daarvan wordt gemiddeld 134 keer per jaar gebruikt van de aanwezige aula, oftewel bij ruim 80%. Dit hoge percentage rechtvaardigt het behoud van de gemeentelijke aula's.

De aula's zijn niet kostendekkend. Dit kan worden opgelost door op alle aula's een zelfde regime in te voeren. Dit betekent voor de tarieventabel voor de lijkbezorging, dat alle tarieven gelijk worden getrokken.

4.4 Cultuurhistorie

Cultuurhistorie bewaart de geschiedenis. Het rijk heeft de mogelijkheid om gebouwen, stads- of dorpsschoon met een landelijk belang aan te wijzen als rijksmonument. De gemeente kan hetzelfde doen met panden en gebieden die voor de plaatselijke bevolking van groot belang zijn (geweest). Er is een aparte begroting voor het beheer van cultuurhistorische elementen. Daarnaast zijn er subsidiemogelijkheden voor de eigenaar van een rijks- of gemeentelijk monument.

4.4.1. Behoud van cultuurhistorie

De algemene begraafplaatsen in 's Gravenzande (Naaldwijkseweg), Naaldwijk (Zandhaver) en de kerkelijke begraafplaats in Monster (Choorstraat), zijn aangewezen als gemeentelijk monument. Ook de Joodse begraafplaats in Naaldwijk (Opstalweg) is aangewezen als gemeentelijk monument. Daarnaast is de bijzondere begraafplaats met de kerk en de pastorie in Poeldijk (Voorstraat 113) aangewezen.

Een opvallend cultuurhistorische object is de theeheuvel op de algemene begraafplaats in 's Gravenzande als relict uit de 18de eeuw en de voorgaande bestemming als buitenplaats voor gegoede burgers, die hun geld overzees hebben verdiend. Het oogt op dit moment verwaarloosd, er is geen verwijzing naar de geschiedenis van de heuvel.

Overigens blijft de bescherming van een begraafplaats als gemeentelijk- of rijksmonument meestal beperkt tot de locatie, de toegangspoort en een specifiek genoemd object. Individuele grafbedekking valt niet onder deze bescherming en mag door de rechthebbende zonder beperking worden verwijderd of veranderd.

4.4.2 Waardevolle grafmonumenten

Op elke begraafplaats bevinden zich grafmonumenten, die de kenmerken van een bepaalde periode vertegenwoordigen. Zo zijn er specifieke zeer grote grafkelders van Belgisch hardsteen rond 1880-1900, kleine staande stenen met gezwarte letters en graftrommels uit de periode 1900-1930, combinaties van staande en liggende stenen uit de na-oorlogse jaren. De laatste jaren is er steeds grotere variatie zichtbaar in de grafbedekkingen zowel in materiaal als in kleur.

Geen van de aanwezige grafbedekkingen zijn aangewezen als elementen van cultuurhistorische waarde. Om de tijdgeest te kunnen bewaren is dit wel wenselijk. Het selecteren van graven en grafmonumenten met een historische betekenis of met een opvallende kwaliteit is geen eenvoudige opgave. Aan de hand van criteria moet vastgesteld kunnen worden waarom het ene grafmonument wel en het andere niet is geselecteerd als historisch waardevol.

Het aanwijzen heeft ook een financiële component. Graven of grafbedekkingen met een gemeentelijke monumentale status moeten daarna als zodanig worden onderhouden, hetzij door de rechthebbende, hetzij door de gemeente. De daaraan verbonden financiële lasten dienen ten laste te komen van het Monumentenbeleid en mogen niet drukken op de kostendekkendheid van de begraafplaatsen.

Vrijwilligers hebben een groot aantal grafbedekkingen aangeduid als 'belangrijk'. Hierbij gaat het om twee belangrijke onderdelen:

- Personen van historische betekenis; *persoonsgegevens en de betekenis van die persoon bij leven;*
- Grafmonument; *graven van opvallen kwaliteit, w.o. vormgeving/gebruikt materiaal, symboliek (bijzondere teksten of geloofsaanduidingen)*

De toetsing van graven en grafmonumenten aan de criteria blijft arbitrair maar kan met een goed onderbouwde argumentatie zo objectief als mogelijk uitgevoerd worden. De prioriteit ligt echter bij het bewaren en in stand houden van de begraafplaatsen als zodanig.

Nadere regels voor het behoud van waardevolle grafmonumenten

De verdere uitwerking van de criteria zal worden vastgelegd in nadere regels voor het behoud van waardevolle grafmonumenten. Daarin wordt beschreven waar en hoe een grafmonument behouden dient te blijven. De graven die als belangrijk zijn aangeduid, worden langs de lijst met criteria gelegd. Daaruit volgt een definitieve 'Lijst van graven met een historische betekenis of grafbedekking met een opvallende kwaliteit'.

Juridisch relevante zaken

Voor het toekomstig behoud van de aangewezen graven en grafmonumenten zijn artikelen vanuit de Beheersverordening en het uitvoeringsbesluit voor grafbedekkingen relevant. Zo stelt artikel 23 van de beheersverordening dat een grafbedekking verwijderd kan worden indien de graftermijn is verstreken. Indien deze grafbedekking op de lijst voorkomt, zal dit nader besproken moeten worden met de rechthebbende of degene die dan eigenaar is van het grafmonument. Hierbij zal getracht worden te voorkomen dat rechthebbende, in de wetenschap dat een grafmonument op de lijst is geplaatst, afstand doen van hun grafrecht. Dit wordt ondervangen door vast te leggen wat er kan gebeuren met een grafmonument, bijvoorbeeld het verplaatsen naar een andere meer markante plek op de begraafplaats.

4.4.3 Oorlogsgraven

Los van de plaatselijke cultuurhistorie zijn er op de algemene begraafplaatsen ook oorlogsgraven aanwezig. Deze hebben reeds een beschermde status, hetzij via de Common Wealth War Graves (CCWG) voor geallieerde slachtoffers, hetzij door de (Nederlandse Oorlogsgravenstichting).

De Common Wealth War Graves zetelt in Engeland en deze stichting is verantwoordelijk voor alle gevallen geallieerde strijders in heel de wereld. In Nederland worden deze graven op verzoek van de CCWG jaarlijks gecontroleerd door de (Nederlandse) Oorlogsgravenstichting. Reparaties en groot onderhoud worden uitgevoerd door de CCWG, soms wordt daarvoor de (Nederlandse) Oorlogsgravenstichting ingeschakeld.

Nederlandse Oorlogsgravenstichting.

Die bekommert zich om graven van militaire, Nederlandse slachtoffers, die in functie zijn gestorven zowel van WO II als Indonesië (ook KNIL) als van de vredesmissies waar Nederlandse militairen naar zijn uitgezonden. De laatste jaren streeft de Oorlogsgravenstichting ernaar militaire slachtoffers van de oorspronkelijke begraafplaatsen waar ze begraven zijn – in overleg met de familie - alsnog over te brengen naar het ereveld in Loenen.

Burgerslachtoffers van WO II

De graven van burgerslachtoffers van de Tweede Wereldoorlog hebben nog geen status en zijn ook niet volledig in beeld. Soms is de status af te leiden uit de grafopschriften. Het betreft drie categorieën, namelijk:

- slachtoffers van het verzet en mensen, die uit represaille zijn gefusilleerd;
- slachtoffers van de Arbeidseinsatz;
- slachtoffers, die op de verkeerde tijd op de verkeerde plek waren en die omgekomen zijn door een bombardement, een schietpartij, een neergestort vliegtuig. Ook spelende kinderen (door handgranaten of landmijnen) vallen onder deze groep net als de Duitse opvarenden, die door een torpedoaanval op hun schip zijn omgekomen.

Oorlogsgraven maken deel uit van de cultuurhistorie. Voor graven van de Nederlandse Oorlogsgravenstichting en van CCWG hoeven geen criteria te worden opgenomen, omdat zij reeds beschermd zijn. Wel zullen ook deze graven worden opgenomen op de lijst van graven met een

historische betekenis of grafbedekking met een opvallende kwaliteit. Voor de burgerslachtoffers dienen nog wel criteria te worden opgesteld.

4.5 Actualisatie regelgeving en beheerplannen

4.5.1. Regelgeving

De beheersverordening en beide uitvoeringsbesluiten zijn in 2013 vastgesteld met als uitgangspunt de 'model-beheersverordening begraafplaatsen en uitvoeringsbesluiten van de VNG'. Waar nodig kan dit model worden aangevuld met Westlands maatwerk. De verordening lijkbezorgingsrechten is eveneens in 2013 vastgesteld. Ook hier is op termijn actualisatie nodig. De tarieven worden jaarlijks geactualiseerd en herzien. Vastgesteld is, dat zowel de beheersverordening als de beide uitvoeringsbesluiten herzien gaan worden.

Om de begraafplaatsen toekomstbestendig te maken is het mede noodzakelijk inkomsten te genereren uit graven, die voor onbepaalde tijd zijn uitgegeven. De wetgever geeft diverse mogelijkheden. Graven zonder rechthebbenden vervallen aan de beheerder en mogen worden opgeheven (zie ook paragraaf 3.1.1.). Dit geldt voor alle graven, ook voor de graven met een recht van onbepaalde tijd en eeuwigdurend. Deze actie is ook noodzakelijk om op elke begraafplaats voldoende capaciteit te behouden naast de inkomsten door de uitgifte van de vrijgevallen graven. Daarnaast vindt de wetgever het reëel, dat graven die voor onbepaalde tijd zijn uitgegeven alsnog gaan bijdragen aan het beheer en onderhoud van de begraafplaatsen. Ook deze maatregel gaan wij invoeren, uiteraard met in acht neming van een gewenningsperiode. Dit betekent dat alle graven voor onbepaalde tijd worden omgezet naar een grafrecht van 20 jaar. Daarna geldt ook voor deze graven de mogelijkheid de grafrechten te verlengen onder de gebruikelijke financiële voorwaarden.

Daarnaast zullen de voorwaarden voor grafgebruik worden aangescherpt. Per grafslag is het toegestaan één stoffelijk overschot of twee asbestemmingen (asverstrooiing/ urn in of op het graf) te plaatsen.

4.5.2. Vereenvoudiging grafrechten

In de gemeente Westland zijn zeer veel mogelijkheden voor grafrechtperioden 15, 20, 25 en 30 jaar. Voor particuliere kindergraven wordt 40 jaar gehanteerd. Voor algemene graven geldt een grafrust van 15 jaar. Voor de particuliere graven wordt de termijnen van 15 en 25 jaar afgeschaft. Er komt een duidelijk verschil tussen algemene graven (alleen 15 jaar) en de particuliere graven (20 en 30 jaar). Voor mensen in de stressvolle periode na een overlijden is het lastig de verschillen tussen een 15-jarig algemeen graf of een 15-jarig particulier graf te doorgronden. Op basis van de lagere tarifiering maakt de familie dan de keuze voor een algemeen graf, wat achteraf de verkeerde keuze is.

4.5.3. Beheerplannen

De huidige beheerplannen kennen een looptijd van 2015 t/m 2018. Er worden voorbereidingen worden getroffen voor het uitvoeren van diverse projecten per begraafplaats. In de meerjarenplanning is daar een reservering voor gemaakt.

4.6 Overige (ontwikkelingen)

In delen van Europa en Noord-Amerika/Canada worden proeven gedaan met resomeren (oplossen met een base) en cryomeren (vriesdrogen). Beide methoden komen qua eindresultaat overeen met cremieren.

Daarnaast zijn er zorgen over de begraafplaatsen van kerkgenootschappen. Bij veel kerken zijn van oorsprong kerkhoven aanwezig. Veel van deze kerkhoven zijn nog in functie. Vrijwilligers vanuit de kerken onderhouden deze begraafplaatsen en zorgen voor de bijzettingen. De huidige vrijwilliger is in de meeste gevallen een 70+-er. Maar de kerken lopen leeg en vele worden daadwerkelijk gesloten. Daarmee ontstaat een risico, dat de vrijwilligers ook verdwijnen. Dan rijst de vraag of de gemeente deze begraafplaatsen op verzoek van de kerk moeten overnemen. Aangezien het wettelijk niet (meer) mogelijk is een begraafplaats binnen een termijn van 30 jaar te ruimen en een andere bestemming te geven, zal er eerder een 'bruidsschat' aan de gemeente meegegeven moeten worden om gedurende die periode zorg te dragen voor adequaat onderhoud dan dat er sprake kan zijn van aankoop van de grond tegen de geldende m2-grondprijs voor bouwgrond. Medewerking aan dergelijke verzoeken zullen alleen worden ingewilligd met een bruidsschat voor de komende 30 jaar, zodat daarmee het onderhoud wordt gewaarborgd. Dit betekent ook, dat de lasten voor de overige begraafplaatsen niet zullen stijgen en daarmee ook de tarieven voor de algemene begraafplaatsen niet negatief beïnvloeden.

5 Dagelijkse praktijk (dagelijks beheer en onderhoud)

Alle voorgaande hoofdstukken komen samen in de dagelijkse praktijk. Sommige aandachtsvelden zijn al opgepakt in de uitvoering tot en met 2018.

5.1 Uitvoeringsprogramma 'Recreatiegebieden & Begraafplaatsen 2016-2018'

Het jaarlijkse Uitvoeringsprogramma bevat de praktische vertaling van het beheerplan naar concrete maatregelen. Onder een 'Goede beheer kwaliteit' wordt bedoeld onderhoudsniveau A (CROW Kwaliteitscatalogus openbare ruimte²). Dit betreft met name netheidsonderhoud van de verschillende groentyperingen en verhardingsmaterialen. Er staat geen of nauwelijks onkruid. Op de schaal van 1-10 leidt dit tot een cijfer tussen de 7 en 8.

De kwaliteit van het onderhoud wordt vanaf 2016 gemeten aan de hand van de vastgestelde beeldkwaliteit van de CROW. Deze meting liet zien, dat er enig achterstand is in meerjarig en jaarlijks onderhoud. Inmiddels is een inhaalslag gemaakt in het dagelijkse (netheids)onderhoud. Er is overgeschakeld van een frequentiebestek naar een beeldbestek. Het gewenste netheidsonderhoud zal in 2018 op niveau zijn. Voor de maatregelen buiten het dagelijkse onderhoud worden de aandachtspunten per begraafplaats gebundeld en integraal projectmatig opgepakt. In onderstaande paragrafen worden deze aandachtspunten beschreven. In een vervolgtrajec wordt op basis van deze aandachtspunten een projectenlijst per begraafplaats opgesteld.

5.2 Kwaliteit grafvelden

Naast het fysieke onderhoudsniveau is er nog een ruimtelijke kwaliteit van de grafvelden. Graven moeten individueel voldoende vrije ruimte hebben. In het verleden zijn de graven te dicht bij elkaar geplaatst. Bij herinrichting wordt de nieuwe maatvoering gehanteerd, waarbij tussen de grafmonumenten een vrije ruimte van 30 cm zal worden aangehouden. Op termijn betekent dit een vermindering van de grafcapaciteit op de oudere grafvelden. Op de nieuwe grafvelden wordt deze maatvoering al toegepast.

Op de oudere gedeelten van de begraafplaatsen liggen nu graven zo dicht opeen, waardoor je over bestaande graven moet lopen om de middelste rijen te bereiken. De maatvoering van deze graven voldoet niet meer aan de huidige eisen. Daarnaast wordt het lopen over deze graven nu niet meer als passend beschouwd. Wanneer aan deze grafvelden geen cultuurhistorische waarde wordt toegekend, kunnen deze grafvelden opnieuw in gebruik worden genomen. Deze velden zijn opgenomen in de concept-planvoorbereiding voor de herinrichting, afhankelijk van de al dan niet toe te kennen monumentale status.

5.2.1 Cultuurtechnische kwaliteit grafvelden

Er is twijfel over de mogelijkheid om op bepaalde stukken van de begraafplaatsen tot ruimen en hergebruik over te gaan. Dit heeft te maken met de stijging van het grondwater in de afgelopen decennia. Daarnaast geven recent aangelegde gedeelten aanleiding tot nader onderzoek, omdat

² CROW is het nationale kennis platform voor infrastructuur, verkeer, vervoer en openbare ruimte. Deze organisatie ontwikkelt, verspreidt en beheert praktisch toepasbare kennis voor beleidsvoorbereiding, planning, ontwerp, aanleg, beheer en onderhoud. Zij hebben o.a. een kwaliteitscatalogus openbare ruimte (landelijke standaard voor onderhoudsniveaus) opgesteld. Hierin staan foto's, beschrijvingen en normen beschreven waarmee vijf kwaliteitsniveaus van onderhoud van de openbare ruimte zijn vastgesteld. Hiermee is een landelijke standaard gecreëerd opdat iedereen in Nederland dezelfde taal kan spreken.

er groei problemen worden geconstateerd bij de aangebrachte beplanting. In het kader van de gereserveerde investeringen voor de begraafplaatsen wordt tijdens het inrichten van deze grafvelden per begraafplaats nader onderzoeken uitgevoerd. De eerste opdrachten zijn uitgezet.

5.2.2 Meubilair en inrichtingskwaliteit

Alle begraafplaatsen zijn ontsloten en voorzien van een externe bewegwijzering. Er wordt gewerkt aan de interne bewegwijzering van de begraafplaatsen, die nog niet op elke begraafplaats op orde is. Aandachtspunt is het aanbrengen van een duidelijke tekening, die ook leesbaar is voor de oudere mens. Dit vraagt grotere informatiepanelen. Daarnaast wordt gewerkt aan het digitaal ontsluiten van de begraafplaatstekeningen.

Ook de aanwezige banken ogen gedateerd of geven de verkeerde uitstraling. Op begraafplaatsen komt met name in weekenden of na specifieke feestdagen zoals moeder-/vaderdag of kerstmis relatief veel afval vrij door verlepte bloemstukken. De gebruikelijke afvalbakken in de openbare ruimte voldoen niet aan de eisen qua vulopening. Daarom is, zoals vaak gebruikelijk op begraafplaatsen, overgegaan tot het plaatsen van 'open' manden. De klachten over deze manden met betrekking tot 'uitwaaiend vuil en vies gezicht' hebben geleid tot het plaatsen van 'gesloten' minicontainers. Het gemak van deze bakken voor de gebruiker is duidelijk, de uitstraling van dit type afvalbak voldoet bij de bezoekers duidelijk niet aan de gewenste beeldkwaliteit op de begraafplaatsen. Er wordt gezocht naar een passende, uniforme afvalbak voor alle begraafplaatsen.

Daarnaast is extra aandacht benodigd voor de stalling van fietsen bij de entrees van de begraafplaatsen.

5.2.3 Verharding

De paden zijn zeer divers van materiaal: tegels, klinkers, asfalt, grind en schelpengrit. Grind en grit zijn vanwege het door het rijk in 2016 verboden gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen moeilijk te beheren. In de gemeente Westland is het gebruik van chemische middelen al in 2015 stopgezet. Daarnaast is de beloopbaarheid voor ouderen (bijv. met rollator) soms moeizaam.

Bij de herinrichting van een grafveld wordt gekozen voor een elementverharding passend bij de begraafplaats en rekening houdend met de beloopbaarheid van de gebruiker (rollator) en de onderhoudsbehoefte.

5.2.4 Groenvoorziening

De begraafplaatsen hebben een grote diversiteit aan vegetatie en hebben daarom zeker op de oudere gedeelten een mooie uitstraling. Grafvelden worden van elkaar afgeschermd door beplantingsstroken en hagen. Er is continue aandacht voor het behoud en versterken van de boomstructuur. Elk grafveld heeft daardoor een eigen identiteit. Deze groene omgeving creëert geborgenheid voor de bezoeker. Ook de inrichting van de groenvoorziening wordt aangepast aan de functie en gebruik van een begraafplaats.

5.3 Wijzen van begraven, asbestemming en voorzieningen

5.3.1 Graven en kindergraven

Er zijn particuliere graven voor volwassenen en kinderen. Tot nu toe liggen kindergraven weliswaar in eigen grafveldjes, maar verdeeld over de begraafplaatsen. Het aanbrengen van

herinneringsmonumenten voor foetussen en doodgeboren kindjes is een duidelijk voorbeeld, waar de gemeente laat zien open te staan voor wensen van de inwoners. Niet alle begraafplaatsen zijn reeds voorzien, maar dit staat wel in de planning voor 2018. De volgende stap is het specifiek inrichten van een grafveld voor kinderen zoals tegenwoordig gebruikelijk is in plaats van verspreid over de begraafplaats steeds een aantal kindergraven bij elkaar te plaatsen. Daarnaast worden er in de gemeente Westland relatief veel algemene graven uitgegeven, zowel in een tweediep graf als een driediep graf. Deze algemene graven worden na 15 jaar grafgruist geruimd.

5.3.2. Urnennissen, urnengraven en strooivelden

In de gemeente Westland kiezen de inwoners relatief vaak voor crematie. De faciliteiten voor asbestemmingen zoals strooiveld, urnengraf of urnennis zijn daarbij achtergebleven. De aanwezige urnenmuren (vanuit 1970-1980) zijn nagenoeg vol en niet inspirerend. Er wordt gewerkt aan de realisatie van nieuwe, volwaardige grafvelden voor urnengraven, strooivelden, de uitbreiding met urnenmuren of urnenzuilen.

5.3.3. Uniforme gedenkplaatsen

Op elke begraafplaats bevindt zich een uniform monument met namen van overledenen die inmiddels zijn overgebracht naar het verzamelgraf. Op sommige begraafplaatsen zijn ook herdenkingsmonumenten voor overledenen, waarvan de stoffelijke resten naar deze begraafplaatsen zijn overgebracht van (bijzondere) gesloten begraafplaatsen, die vervolgens zijn opgeheven. De zorg voor al deze herdenkingsmonumenten berust bij de gemeente.

5.4 Dienstverlening

De dienstverlening is te verdelen in drie onderdelen. Ten eerste het fysieke gezicht van de begraafplaatsen in de vorm van de beheerder. Ten tweede het achterliggende administratieve proces van de begraafplaatsadministratie, waar vanuit de rechthebbenden worden aangeschreven. Tot slot de beleving van de begraafplaatsen, op het niveau van het onderhoud en inrichting van de begraafplaatsen.

Gastheerschap van de beheerder

De beheerder wordt gezien als het visitekaartje van de gemeente op de begraafplaats. Hij heeft de taak bezoekers te woord te staan, eventueel rond te leiden bij het uitzoeken van een keuzegrav. Zij dienen tijdens de openingstijden bereikbaar te zijn met name voor het plannen van een nieuwe plechtigheid samen met een begrafenisondernemers.

De beheerders zijn tijdens kantoortijden altijd bereikbaar voor het aannemen van de melding van een plechtigheid en toewijzen van graf/tijdstip door het doorschakelen van de telefoon naar een collega en gebruiken van de voicemail-functie.

Vragen die bij het KCC binnenkomen, kunnen altijd worden doorgeschakeld of er wordt een terugbel-notitie gemaakt. Beheerders zijn tijdens werkdagen altijd bereikbaar en bij werkrooster op zaterdagen.

Verruimen tijdstippen van begraven op zaterdag

Er is een toenemende belangstelling vanuit de inwoners voor begraven op zaterdagmiddag. Door het verruimen van de tijdstippen van begraven zal het totaal aantal begrafenisplechtigheden niet toenemen, maar ontstaat er een spreiding waardoor het aantal begrafenisplechtigheden op de zaterdag toeneemt. Bij een verruiming van de begraaftijden wordt tegemoet gekomen aan de

vraag vanuit de bewoners die daardoor makkelijker kunnen kiezen voor een plechtigheid in de eigen gemeente.

De Begraafplaatsenverordening wordt aangepast om de zaterdagmiddag als uitbreiding van de dienstverlening toe te voegen. Als gevolg daarvan wordt ook de verordening lijkbezorgingsrechten aangepast waarbij de kosten voor het begraven voor de zaterdag verhoogd wordt met een weekendtoeslag.

5.5 Begraafplaatsadministratie

De begraafplaatsadministratie is ingericht volgens de landelijke richtlijnen en bevat informatie over de bestaande graven. De nieuwe stukken op de begraafplaatsen, zowel de uitbreidingen als de grafvelden die totaal zijn geruimd wachten op een grafindeling. Deze grafvelden worden de komende tijd ontworpen, zodat de nieuwe, vrije graven kunnen worden toegevoegd in de beheeradministratie. Daarna kan er op elk gewenst moment en per begraafplaats een digitale planning voor de beschikbare capaciteit worden gemaakt. Aan de hand van deze uitdraai is een lange termijnoverzicht gemaakt. Deze handmatige controle van het aantal beschikbare graven vs benodigde graven door de cluster Ruimte laat zien, dat met de huidige uitbreidingen en de grafvelden, die na de ingezette ruimingsprocedures worden heringericht de begraafplaatsen voldoende ruimte bieden en toekomstbestendig zijn.

Aanschrijfbeleid

Er is een standvastig aanschrijfbeleid. Alle rechthebbenden van graven waar de rechten zijn verlopen worden aangeschreven. Daar waar rechthebbenden ontbreken of getwijfeld wordt aan de juistheid van de gegevens is het aanschrijfbeleid stopgezet. Overigens is het niet voor de volle 100% up-to-date hebben van alle gegevens geen reden voor zorg. In dergelijke administraties wijzigen voortdurende gegevens door verhuizingen en overlijden van bestaande rechthebbenden. De bestaande problemen zijn in beeld gebracht en heeft tot de volgende maatregelen geleid:

- Graven met ontbrekende rechthebbenden zullen door het plaatsen van bordjes onder de aandacht van eventuele rechthebbenden worden gebracht;
- Graven waaraan getwijfeld wordt of de juiste rechthebbende en adresgegevens zijn vermeld krijgen een brief waarin de gemeente vraagt of deze rechthebbende terecht is aangeschreven. Is dit niet het geval, dan wordt een bordje geplaatst.

Dit daadkrachtiger aanschrijfbeleid vraagt ook een actiever ruimbeleid. Van de graven waar na de wachttijd van 1 jaar geen rechthebbende is aangemeld of waarvan de rechthebbende heeft aangegeven afstand te doen van het graf, zal de grafbedekking worden verwijderd. Dit voorkomt dat ex-rechthebbenden nog jarenlang zonder betaling het graf als 'eigen graf' beschouwen en uiteindelijk nog worden overvallen doordat op een onverwachts moment de grafbedekking ineens wel is verdwenen. Daarnaast wordt ook voorkomen, dat de gemeente door natrekking verantwoordelijk is voor het beheer van de grafbedekking, van die graven waarvan de rechthebbende ontbreekt of afstand heeft gedaan. Ingevoerd is de werkwijze, dat bij het bevestigen van ontvangst van de afstandsverklaring wordt aangegeven, dat de grafbedekking meteen worden verwijderd.

5.6 Integrale uitvoering

Bovenstaande aandachtspunten leiden tot een meerjaren-werkschema. In 2018 worden alle aandachtspunten per begraafplaats nauwkeurig beoordeeld en voorbereid tot in integrale projecten. Deze worden van 2019 t/m 2023 uitgevoerd. De betreffende projecten worden volgens de jaarlijkse integrale uitvoeringsprogramma's ingepland.

Naast de fysieke aanpassingen worden er ook in het beleid en de administratie aanpassingen doorgevoerd. De combinatie zorgt voor een totale opwaardering van de dienstverlening op de begraafplaatsen.